

LA HISTÒRIA AMPLIADA DEL PERIODISME

MITCHELL STEPHENS

Imaginem una història de la política que no esmentés Atenes i Roma. Imaginem una història de la filosofia que ignorés Plató, Aristòtil, sant Agustí i sant Tomàs d'Aquino. Imaginem una història del teatre que no comencés abans del segle XVII.

Això és el que tenim en el periodisme.

En la major part dels països, avui, la història del periodisme s'inicia més o menys amb el periòdic imprès. Això vol dir que la història del periodisme a Europa comença, pel que sembla, amb la publicació de dos setmanaris en llengua alemanya (un a Estrasburg; l'altre, probablement, a Wolfenbüttel) el gener de 1609. Moltes històries del periodisme s'equivoquen fins i tot amb aquestes publicacions. Un autor britànic, Anthony Smith, a *The Newspaper: An International History*, se les compon per transformar-les en mensuals.)¹

La història del periodisme, si ens atenim a aquest criteris tradicionals, comença a Basilea el 1610, a Viena el 1615, a Amsterdam el 1618; en anglès, però encara no a Anglaterra, i en francès, però encara no a França (aquelles publicacions van ser impreses a Amsterdam), el 1620.² Espanya, segons la informació de què dispenso, va tenir una publicació informativa que sortia periòdicament, encara que no gaire sovint, el 1621. El primer setmanari del qual jo tinc notícia dins del que avui és Espanya va ser imprès a Barcelona el 1641, i amb ell, per fi, Espanya va entrar en aquesta història tradicional del periodisme.

Potser sí que hi ha algun cas, a Europa, d'una mena de prehistòria de pamflets i fulls impresos, o de fulls informatius manuscrits, però se'ls tracta, si és que se'ls tracta, com a esforços primitius i maldestres orientats en la direcció del periòdic, en la direcció del veritable periodisme. Si es

1. SMITH, Anthony. *The Newspaper: An International History*. Londres, 1979.

2. La major part de la informació inclosa en aquesta ponència prové de MITCHELL STEPHENS. *A History of News*. Nova York, 1988.

tenen presents aquestes publicacions, l'alba del periodisme es pot endarrerir al voltant d'un segle, però no pas més.

En el meu país (en el qual els estudiosos del periodisme troben tot sovint que és massa pesat girar-se cap a l'altre costat de l'Atlàntic), les històries corrents del periodisme no posen gaire atenció a aquests processos a Europa. El llibre de text d'història del periodisme més àmpliament consultat als Estats Units dedica només un paràgraf als dos setmanaris de 1609, i encara se les manega per transformar-los en tres setmanaris de 1609.³ La història del periodisme als Estats Units encara comença, per a la majoria dels professors i, en conseqüència, per a la majoria dels estudiants, no pas abans del 1690, amb l'aparició del primer periòdic imprès a Amèrica, *Publick Occurrences*, de Benjamin Harris, que es va quedar en el primer número.

Tenim, també, que un llibre que continua sent un dels més respectats de la història del periodisme a Amèrica insisteix que la premsa periòdica no va ser «descoberta» als Estats Units fins a la dècada 1830-1839, amb l'arribada dels primers diaris de circulació massiva, i que el reportatge no va ser inventat fins la dècada 1890-1899. La història del periodisme s'escurça encara més.

Paguem un preu molt alt per aquestes històries truncades del periodisme. Se'ns porta a creure que la circulació de notícies va ser «inventada», d'una manera o d'una altra, potser no ben bé per la CNN, o per *El País*, o per la circulació massiva, però sí pel periòdic imprès, pels europeus, pel Renaixement, per la civilització occidental. Se'ns porta a creure que les notícies impreses van aparèixer, sortint més o menys del no-res, en el segle XVII, o potser en el segle XVI; que aquelles publicacions no tenien cap antecedent, ni van tenir cap cosí; que les xerrades al voltant de les notícies i les cartes amb notícies manuscrites que van circular i continuen circulant entre nosaltres no tenen cap relació amb la veritable història del periodisme, la qual ha estat feta per impressors, retransmisors i altres especialistes i professionals.

Aquestes històries truncades del periodisme, si ho diem d'una altra manera, ens indueixen a creure que tots els éssers humans no professionals, o no occidentals, o anteriors al Renaixement, que han habitat el planeta no van tenir ni periodisme ni noticiaris. Se'ns diu, en conseqüència, que mirem d'entendre l'*Abc*, i la BBC, i *Pravda*, sense l'avantatge d'haver entès el paper que van tenir les notícies a Atenes, Roma o

3. EMERY, Edwin; EMERY, Michael. *The Press in America*. 5a edició, Nova Jersey: Englewood Cliffs, 1984, p. 5.

Venècia; i això és més o menys com si miréssim d'entendre la dramaturgia contemporània sense l'avantatge d'haver entès Èsquil, Sòfocles i Eurípides.

* * *

Em vaig encarar per primera vegada amb això que jo denomino *la història «ampliada» del periodisme* quan vaig voler trobar una resposta a una pregunta que aleshores em semblava senzilla: Quan va començar el sensacionalisme?

Jo, aleshores, no m'ocupava pas prioritàriament de la història del periodisme. Ensenyava periodisme de retransmissió, i periodisme de publicació periòdica, i escrivia crítica dels mitjans de comunicació de masses. Robert Murdoch, l'editor australià i britànic, acabava tot just d'aconseguir el seu primer cap de pont important als Estats Units amb la compra del *New York Post*. No va trigar en omplir el periòdic amb crims, violència, xafarderies sobre celebritats, sexe i esports, tot això trompetejat amb capçaleres exageradament grans. «DEIXEU-ME MORIR!» va ser una que se'm va clavar a la memòria. (La capçalera més famosa de Murdoch a Nova York va ser: «UN COS SENSE CAP EN UN BAR DE "TOPLESS"».)

Amb l'ànim d'atacar l'estrepitós sensacionalisme de Murdoch, em va semblar que necessitava enfocar-lo des d'una certa perspectiva. Quina edat tenia el sensacionalisme? Quan va començar? Quins factors van intervenir en la seva invenció? Me'n vaig anar cap a la biblioteca.

No era gens difícil trobar les proves que el sensacionalisme no només existia, sinó que floria als Estats Units en la dècada 1920-1929 i abans d'això en les dècades 1880-1889 i 1890-1899. Fins i tot vaig veure la mateixa capçalera que havia emprat Murdoch, doblada, en un periòdic editat pel famós periodista americà Joseph Pulitzer: «DEIXEU-ME MORIR! DEIXEU-ME MORIR!» Em vaig assabentar que la dècada 1830-1839 havia estat un altre període de gran difusió del sensacionalisme als Estats Units, sobretot sota l'impuls de la investigació de l'assassinat amb una destal d'una jove prostituta, el qual va triplicar la circulació del *New York Herald* el 1836.

Hi havia sensacionalisme, fins i tot, no vaig trigar a saber-ho, en el primer periòdic americà, *Publick Occurrences*. Una crònica que s'hi havia imprès, en la qual s'apuntava que el rei de França havia fet banyut el seu propi fill, havia contribuït al fet que les autoritats colonials clausuressin la publicació.

Era clar que si volia trobar els orígens del sensacionalisme havia d'anar encara més enrera, i això significava que la meua recerca em portaria a un lloc rarament visitat pels historiadors del periodisme americà: a l'altra banda de l'oceà. Aviat em vaig posar a mirar els pamflets i els fulls informatius que havien començat a aparèixer a Europa des de més o menys el 1470, molt abans dels primers periòdics impresos. Aquelles publicacions no periòdiques s'imprimien especialment per donar a conèixer determinades notícies. I es donava el cas que aquelles notícies eren sovint sensacionals: anaven de criatures deformes, de bruixes, de dragons (com aquell que, segons un llibre francès d'esdeveniments publicat el 1579, havia volat, «enorme i meravellós», damunt de París), i de crims sangonents, com ara «l'assassinat esgarrifós: incloent la cruel i horribilíssima carnisseria feta amb Mr. Trat», que donava el tema d'un pamflet o «llibre noticiari» imprès a Anglaterra. Moltes d'aquelles publicacions estaven escrites en vers. Aquest full, o «balada informativa», també va ser imprès a Anglaterra a començament del segle XVII:

Gairebé no hi ha cap mes al cap de l'any
que no es cometin vils assassinats:
el fill mata el seu pare,
el pare mata el fill,
entre un home i un altre esclata una baralla
que acaba tot portant una rancor mortal.
Oh! L'assassinat, el crim i la lascívia
són l'immund pou negre del pecat.

La meua recerca em va fer remuntar el temps fins a Roma. Vaig trobar una descripció feta per Ciceró d'un paquet de notícies que li havia enviat un amic mentre ell estava absent de Roma, l'any 51 a. C. El digne Ciceró lamentava que el paquet incloïa:

informacions sobre lluites de gladiadors, l'ajornament de judicis, un robari comès per Crestus, i xafarderies que ningú no hauria tingut la impertinència de repetir-me si jo fos a Roma.

Va ser aleshores quan vaig comprendre per fi que el sensacionalisme no tenia cap començament, que els esports, els crims i les xafarderies, segons que sembla, han estat sempre dins d'allò que els éssers humans s'han comunicat els uns als altres com a notícies.

Vaig comprendre, també en aquell moment, que la història del periodisme era molt més llarga que no ens pensem, i que hi havia molt per aprendre si posàvem Ciceró, i tots aquells que havien originat i ponderat les notícies abans que no ho fessin els primers periòdics, dins d'aquesta història: una història ampliada del periodisme; la història, segons la batejo en el meu llibre, de les *notícies*.

Aquesta història ampliada comença abans de l'escriptura, amb pobles que no la coneixien; i això vol dir, si tenim present que els molts pobles sense escriptura que havien poblat el planeta no n'havien deixat rastres, que aquesta història ha de començar amb els estudis recents sobre societats sense escriptura, és a dir, amb l'antropologia.

Els antropòlegs, com els historiadors i els classicistes, no han posat gaire atenció a la difusió de les notícies. Des de la seva perspectiva, les notícies són massa excitants i immadures, i massa sovint errònies, perquè hom les prengui seriosament. No he estat capaç de trobar ni un sol article d'antropologia que se centri específicament en la manera com les tribus sense escriptura intercanviaven notícies. Ara bé, gràcies a un arxiu antropològic, anomenat *Human Relations Area Files*, el qual pot consultar-se en microfítxes, vaig poder trobar centenars de breus referències a l'intercanvi de notícies.

Els sistemes informatius al·ludits eren sorprenentment eficients. En poso un exemple:

En el segle XIX, un missioner europeu que vivia entre els zulus, al sud d'Àfrica, va cometre el disbarat d'utilitzar la cassola dels seus servents per a bullir el greix d'un tros de cocodril. El fet mateix de tocar un cocodril era considerat tabú en aquella cultura. Quan van saber què havia fet aquell home, tots els seus servents el van abandonar immediatament.

L'europeu es va apressar cap a pobles veïns a la recerca de nous servents. Però la notícia l'havia precedit. Ningú no va consentir a treballar per un home que posava cocodril dins d'una cassola.

En darrera instància, l'home va aventurar-se a anar més lluny, amb l'esperança de deixar enrera la notícia, i en un poble llunyà sí que va trobar un home que li va prometre enviar-li un servent. Però aquell home va afegir aquesta petició: «Faci'm el favor de no fer-li menjar cocodril, a aquest servent!»

Tan de pressa anaven les notícies.

La filla d'un altre missioner que vivia entre els zulus a final del segle XIX va escriure el que segueix:

Tot allò que passa és conegut a moltes milles al voltant en un temps increïblement breu; si una cosa ha succeït al matí, se sap a tot arreu abans que es pongui al sol.

«Telegrafia humana sense cable», en deia la noia. Totes les societats sense escriptura semblen haver-ne tingut alguna versió.

Aquests sistemes orals de notícies depenien del moviment: dels viatgers, de les caravanes, dels comerciants. Quina era la primera pregunta que es feien els mongols quan es trobaven? Segons un antropòleg, el 1921, era invariablement la mateixa: «Què hi ha de nou?»

Aquest sistemes orals de notícies depenien també dels llocs de reunió: campaments, encreuaments de camins, mercats. Els ibo de Nigèria, quan volien difondre una notícia, deien: «Parlaré d'això en el mercat». A la ciutat de Síwah, al nord d'Àfrica, si algú volia «escoltar les últimes notícies» s'aturava a les *dudulas*, o refugis contra el sol, on els «barbablancs» es reunien al vespre.

I els sistemes orals de notícies també depenien freqüentment d'especialistes en notícies, com ho eren els «corredors cerimonials» dels indis fox, del mig oest dels Estats Units. Al cap de seixanta anys de la mort del darrer d'aquests «corredors cerimonials», un vell fox va explicar a un antropòleg: «És dur, això de no tenir cap corredor cerimonial. És per això que [les persones d'aquesta generació] tenen molt cru assabentar-se d'allò que passa».

Aquells corredors, i tots els missatgers i pregoners tan comuns a les societats sense escriptura, estaven al servei del cap. Però hi havia especialistes en notícies aficionats (els xafarders, en diem nosaltres tot sovint) que escampaven les notícies només per gust. Aquesta és una descripció d'una d'aquestes persones, membre de la tribu dels havasupais, indis que viuen prop del Grand Canyon:

Era la dona de Vesnor, una noia riallera [...] que tenia l'oïda fina per a les murmuracions. Havia vingut sobretot per aconseguir notícies que després pogués oferir joiosament a un públic ansiós d'escoltar-les.

És clar que en aquest cas el to és de burla; ho és sovint quan parlem de les persones que escampen notícies, especialment quan són dones les que ho fan. Però les societats no es podrien conèixer elles mateixes sense aquestes persones. No he trobat cap dada de cap societat sense escriptura que no fes servir algun d'aquests mètodes per a facilitar l'intercanvi de notícies.

* * *

Ara no està de moda parlar de similituds interculturals. Se'ns demana, més aviat, que observem les diferències culturals, «l'alienitat» i l'heterogeneïtat. I és cert que hi ha diferències notables entre què signifiquen les notícies per a la CNN i què signifiquen per als pregoners khasi de l'Índia, els quals, abans d'anunciar res, reclamen l'atenció tot cridant: «*Kaw!* Tu, que

ets del meu poble; tu, el meu proïsme; tu, que ets vell; tu, que ja ets madur, i tu, que ets jove; tu, el noi; tu, el nen; tu, el nen petit... *Hei!*» I certament també hi ha diferències entre què signifiquen les notícies aquí, a Barcelona, i què, a Nova York.

Però si examinem aquestes formes primerenques del periodisme, és difícil que no ens impressioni veure fins a quin punt han estat semblants els gustos de la gent per les notícies, i fins a quin punt les nostres notícies (amb les seves barreges de conflictes, morts, singularitats, rellevància i emoció) s'assemblen a les notícies transmeses entre els beduïns de l'Orient Mitjà o entre els nootka de l'illa de Vancouver, els quals, segons un antropòleg, intercanviaven notícies econòmiques relatives a «l'abundància de salmó en aquest riu o aquell altre», es comunicaven notícies polítiques sobre els planejaments d'algun cap de celebrar una cerimònia o de declarar una guerra, i també feien circular allò que se sol dir «històries d'interès humà». Aquest antropòleg explica la història d'un pretendent que va caure dins d'una bóta d'aigua de pluja quan passava furtivament per la finestra de la casa de la seva estimada «encès com un incendi escampat per tota la costa».

El teòric literari nord-americà Steven Greenblatt, fundador de l'estil de lectura postestructuralista, ara de moda, denominat «el nou historicisme», ha estat un dels campions mundials de les nostres diferències i «alienitats». Però Greenblatt ha admès no fa gaire, per primera vegada, que potser sí que ha quelcom de «progressiu» en el vell concepte humanista «d'una humanitat compartida»... especialment davant de les terribles guerres que s'estan lliurant en aquest continent al voltant de petites diferències culturals.⁵ L'establiment de proves d'aquesta «humanitat compartida» sembla gairabé ineludible en aquesta història ampliada del periodisme.

* * *

Les notícies orals, és clar, no han mort mai. Han sobreviscut en cafès i tavernes. La majoria dels éssers humans, durant la major part de la història humana, han intercanviat notícies d'aquesta manera. Les notícies orals han quedat avui seriosament afeblides per les noves modalitats impreses i electròniques, sent aquest un fenomen que ha tingut unes conseqüències importants però encara molt poc explorades. Tot i això, les notícies orals continuen circulant per les oficines i els dormitoris, entre veïns i dins de famílies. La paraula oral és un mitjà de comunicació particularment democràtic i no jeràrquic. Els diferents papers d'aquell que escolta les notícies,

5. GREENBLAT, Stephen. «Kindly Visions». *The New Yorker*. (11 d'octubre de 1993), p. 111-120.

aquell que les explica i aquell que les origina són compartits, habitualment, per tots els participants d'un sistema oral de notícies. És també una manera d'intercanviar notícies molt difícil de controlar per les autoritats.

Tanmateix, quan les notícies havien de travessar grans distàncies (per exemple, a la Xina sota la dinastia Han, del 202 a. C. al 221 d. C., o en l'Imperi Romà), les notícies orals, amb la seva vulnerabilitat a l'error i a la desfiguració, es mostraven inadequades. Es necessitava un mitjà d'informació capaç de mantenir-se intacte malgrat les grans distàncies. Aleshores, l'escriptura va entrar en la història ampliada del periodisme.

Els xinesos difonien les notícies per mitjà dels *tipao*, és a dir, de les relacions escrites de la cort. Entre els romans, Juli Cèsar, l'any 59 a. C., va iniciar la pràctica de penjar al fòrum uns fulls informatius manuscrits, les *acta*. Eren canviats diàriament: eren diaris. Les *acta* eren copiades i enviades a les províncies, juntament amb cartes manuscrites que portaven altres notícies. Fins i tot és demostrable que hi havia professionals que venien cartes amb notícies o compilacions de notícies a romans benestants que, com en el cas de Ciceró, es trobaven a l'Àsia Menor o a l'Àfrica.

El periodisme va conèixer un nou desenvolupament, a la Xina, amb la invenció del paper i després de la impremta, però aquest desenvolupament es va desaccelerar, fins a aturar-se, sota la repressió de les successives dinasties del país. A Europa, el desenvolupament del periodisme es va aturar, en la major part, després de la caiguda de l'imperi Romà. No va resorgir fins al cap de més d'un mil·lenni.

* * *

Demano el permís per abordar un tema que vostès deuen conèixer millor que no pas jo: com es van difondre els descobriments de Colom, fa gairebé cinc-cents anys.

Algunes notícies del seu primer viatge es van escampar per la paraula oral: Colom, el qual, pel que sembla, estava alerta a la importància de les relacions públiques, feia gires de banquets i de celebracions, parlava amb gent que l'aclamava, i muntava desfilades amb els seus lloros i els seus indis durant el seu itinerari cap a Barcelona.

Les notícies es van difondre també per mitjà de cartes escrites per persones que havien parlat amb ell o que n'havien sentit parlar, tot i que aquestes cartes només arribaven a poca gent i contenien errors inevitables a mesura que les informacions eren copiades una vegada i una altra. Algunes d'aquestes cartes, per exemple, erraven en el nombre de dies que li havia costat a Colom arribar a terra. Algunes explicaven que havia estat en un lloc on els homes naixien amb cua.

Però, naturalment, vint-i-tres anys abans de la tornada de Colom havia arribat a Espanya una nova tecnologia que va procedir ràpidament a difondre les notícies del viatge. La carta del mateix Colom a la cort espanyola va ser composta, impresa i distribuïda a Barcelona potser fins i tot dues setmanes abans del seu retorn. Abans que acabés aquell any (1493), s'havien imprès tres edicions d'aquella carta a Roma, tres a París, i també se'n van fer edicions impreses a Anvers, Basilea i Florència.

Les notícies de l'anterior arribada d'europaus a Amèrica (la dels víkings, feia cinc-cents anys) s'havien difós molt més lentament i a molta menys distància. No va ser fins al cap de prop d'un segle que un clergue alemany va sentir-ne parlar per primera vegada durant una conversa amb el rei de Dinamarca.

El 1493, Europa havia desenvolupat un sistema de notícies molt més sofisticat. Però la història tradicional del periodisme, tot això, s'ho perd. No percep gairebé mai les notícies orals, ni les notícies manuscrites, ni tan sols aquelles formes primitives de notícies impreses. Fins i tot quan estudia el periòdic, el mitjà que tant la fascina, aquesta història tradicional pateix de miopia.

* * *

Si ampliem la història del periodisme de tal manera que abasti les notícies orals, les notícies manuscrites i les primeres formes de les notícies impreses, hauria de quedar clar que no hi ha cap societat ni cap professió que tingui el monopoli de les notícies. La informació és una preocupació humana, un interès humà. És cert, tanmateix, que el periòdic modern és una invenció europea. Tots els periòdics del món (inclosos els que ara circulen a la Xina) són descendents directes dels setmanaris impresos alemanys que van sortir el 1609.

Ara bé, de què eren descendents aquells primers setmanaris impresos? La nostra història truncada del periodisme no ho explica pas.

Poden trobar-se indicis d'allò que jo considero un parentiu autèntic en els títols de nombrosos periòdics de nombrosos països: el nom del setmanari que va sortir a Barcelona el maig del 1641 era *Gaceta vinguda a esta ciudad de Barcelona*... El periòdic principal de França fins a la Revolució es deia *La Gazette de France*. El periòdic més important d'Anglaterra en el segle XVII va ser l'*Oxford*, després la *London Gazette*.

D'on ve aquesta paraula, *gasetta*? Els etimòlegs que he llegit conclouen (tot i que amb algunes discrepàncies) que *gazetta* era el nom d'una moneda veneciana i que es va començar a fer servir de nom d'alguns fulls informatius que es van distribuir a Venècia durant la segona meitat del segle XVI i que

presumiblement es venien o es llegien en veu alta pel preu d'una *gazetta*. Aquells fulls informatius es coneixen també com a *avisí*, una altre nom que es troba en moltes de les primeres publicacions informatives impreses, incloent un dels dos periòdics alemanys del 1609.

Una considerable col·lecció d'aquests *avisí* o *gazette* venecians va arribar, en la companyia de cartes diplomàtiques, a l'oficina del registre públic de Londres. He passat molt de temps amb aquestes fulls italians. Són manuscrits; sens dubte hi treballaven equips de copistes per tal d'aconseguir que tinguessin una circulació àmplia. El 1556, com a molt tard, sortien setmanalment. I la seva fórmula (sèries de notícies sobre política, guerra i fets curiosos, sota el nom de la ciutat des de la qual s'havien enviat i amb la data en què havien estat enviades) era la mateixa que va ser emprada per la major part dels primers periòdics impresos.

«La invenció de la impremta va possibilitar el periòdic», insisteix un historiador francès.⁶ Aquells fulls venecians no eren impresos i, per tant, en general no s'obren pas un camí fins a les històries tradicionals del periòdic. L'índex del primer volum d'una mastodòntica història de la premsa en quatre volums publicada a París fa alguns anys inclou referències a seixanta *gasetes* diferents publicades a molts països diferents. Però en els quatre volums hi ha només una sola frase amb la qual es reconeix que la paraula procedia d'alguna mena d'*avisí* que va sortir, sense que aquesta història en doni cap data, a Venècia.⁷

Hi ha proves que els *avisí* o les *gazette* venecians tenien una àmplia circulació a la mateixa Venècia i, almenys en cercles diplomàtics, a Europa. Semblen haver estat l'avantpassat directe més vell que es coneix de tots els periòdics del món. Si volem entendre el periòdic, com podem ignorar-ho?

* * *

Hi ha molta feina a fer si volem eliminar aquestes grans llacunes de la història del periodisme. Només hem començat a investigar el paper que van tenir les notícies orals i les manuscrites. Si comença a veure's clar que totes les societats han estat assedegades de notícies, aleshores podem començar a abordar les diferències culturals i a examinar les maneres més subtils en què han diferit aquestes notícies de què estaven assedegades.

Hi molt més per conèixer, també, fins i tot del començament de la història del periòdic. Cal seguir rastre de totes les publicacions manuscrites que van

6. WEILL, Georges. *Le Journal: Origines, Évolution et Rôle de la Presse Périodique*. París, 1934.

7. BELLANGER, Claude; GODECHOT, Jacques; GUIRAL, Pierre; TERROU, Fernand. *Histoire Générale de la Presse Française*. Vol I, París, 1969.

començar a sortir a Europa després dels *avisi* o *gazette* venecians i abans que els setmanaris impresos alemanys del 1609. Quines tècniques prèvies es van emprar? Quines tècniques noves es van afegir? I, de veritat que no hi havia publicacions informatives setmanals manuscrites abans que les aparegudes a Venècia durant la segona meitat del segle XVI? Cal cercar-ho en les biblioteques d'Itàlia i de tota Europa.

Aquests esforços orientats a ampliar la història del periodisme ens poden donar una perspectiva, i la perspectiva és precisament l'element que sembla més absent en els nostres intents d'entendre els mitjans de comunicació de masses i el periodisme contemporanis.

Com volem entendre els efectes de la introducció dels informatius de televisió, si no tenim les dades suficients que ens permetin entendre els efectes de la introducció del periòdic? Com començarem a entendre les conseqüències d'un món connectat per satèl·lits i per computadores i per xarxes internacionals de televisió, si no tenim les dades suficients per entendre els sistemes de notícies, menys poderosos però més íntims, per mitjà dels quals es comunicaven els éssers humans?

Gràcies a l'ampliació de la història del periodisme cap al passat, ampliarem també la capacitat d'aquesta història d'encarar-se al futur.